

Vuoden 2012 hyvitysmaksun suuruutta koskeva neuvottelu 27.9.2011

Läsnä: Riikka Tähtivuori, EK
Riitta Raatikainen, Elektroniikan Tukkukauppiat ry (ETK)
Minna Jokinen, Nokia Oyj
Mikaela Ramm-Schmidt, Teknologiateollisuus ry

Hertta Hartikainen, Kuluttajavirasto

Hannu Marttila, Gramex ry
Lauri Kaira, Gramex ry
Pekka Rislakki, Kopiosto ry
Katri Sipilä, Teosto ry
Olli Valkama, Teosto ry Hyvitysmaksuysikkö
Turo Pekari, Teosto, Hyvitysmaksuysikkö

Viveca Still, OKM, puheenjohtaja
Anna Vuopala

Maksun nykyinen taso (valtionneuvoston asetus 16.12.2010)

Analogiset tallennusalustat

- Analogisen ääninauhan maksu on 0,50 senttiä/min.
- Analogisen kuvanauhan maksu on 0,76 sentti/min

Digitaaliset tallennusalustat

Tallennettavan CD-, DVD-, Blu-ray- ja MiniDisc-levyn sekä muun vastaavan tallennusalustan maksu on: 0,20 euroa (jos muistia on enintään 1 gigatavu), 0,60 euroa (1 - 10 Gt), 1,20 euroa (10 - 25 Gt) ja 1,80 euroa (yli 25 gigatavua)

Digitaaliset tallennuslaitteet

Tallentavan television, videosoitimen ja mp3- tai vastaavan audiosoitimen sekä digisovittimen maksu on:

- 4 euroa (jos muistia enintään 512 Mt),
- 7 euroa (512 Mt - 1 Gt),
- 10 euroa (1 - 20 Gt)
- 12 euroa (20 - 50 Gt)
- 15 euroa (50 -150 Gt)
- 18 euroa (150 - 250 Gt)
- 21 euroa (yli 250 Gt)

Ulkoisen kiintolevyn maksu on

- 1) 5 euroa, jos muistia on vähintään 250 gigatavua mutta enintään 950 gigatavua;
- 2) 10 euroa, jos muistia on yli 950 gigatavua mutta enintään 3 teratavua.

Maksua ei peritä navigaattoreista, matkapuhelimista, tietokoneista, kämmentietokoneista taikka pelikonsoleista.

Säädösperusta

- maksun soveltamisala ja suuruus valtioneuvoston asetuksella (tekijänoikeuslaki 663/2008)
- tekijänoikeuslain 26 a §
 - ääni- tai kuvanauha taikka muu laite johon teos voidaan tallentaa ja jota merkittävässä määrin käytetään teoksen kappaleen valmistamiseen yksityiseen käyttöön
 - maksu vahvistetaan laitteen esitysajan tai tallennuskapasiteetin perusteella
 - suuruudeltaan sellainen, että sitä voidaan pitää sopivana hyvityksenä
 - laitekohtaiselle kokonaismäärälle yläraja, jota maksu ei saa ylittää
 - maksun suuruutta vahvistettaessa
 - saatavilla oleva tutkimustieto yksityisen kappaleen valmistamisen yleisyydestä
 - missä määrin yksityisen kappaleen valmistamisen estäviä teknisiä toimenpiteitä on käytetty yleisön saataviin saatettujen teosten suojana
 - laitetyypeittäin otettava huomioon, missä määrin mahdollista käyttää kappaleiden valmistamiseen teknisillä toimenpiteillä suojatuista ja suojaamattomista teoksista
- ennen asetuksen antamista neuvoteltava valmistajia ja maahantuoja ja tekijöitä edustavien järjestöjen ja kuluttajaviranomaisten kanssa
- LVM:ltä ja TEM:ltä pyydettävä lausunto

TEKIJÄNOIKEUSJÄRJESTÖJEN ESITYS (lyhennelmä)

Yleistä

Tekijänoikeuden haltijoiden mukaan hyvitysmaksun taso on romahtanut. Maksun laajeneminen ulkoisiin kovalevyihin vuonna 2010 ei pysäyttänyt laskukierrettä, vaan sen taso on edelleen laskemassa edellisvuoden tasosta.

Hyvitysmaksun tason lasku ei johdu siitä, että yksityinen kopiointi olisi vähentynyt olennaisesti, vaan siitä, että se on siirtynyt yhä suuremmassa määrin sellaisille alustoille, jotka eivät ole maksun piirissä. Ero hyvitysmaksullisten ja hyvitysmaksuttomien laitteiden myynnissä on jopa 90 %.

Jotta hyvitysmaksu vastaisi paremmin todellista kopiointikehitystä, tekijänoikeusjärjestöt esittävät hyvitysmaksun laajentamista tietokoneisiin, matkapuhelimiin, niihin ulkoisiin kovalevyihin ja ulkoisiin muisteihin, jotka eivät ole maksun piirissä sekä tablet-laitteisiin, joita esityksen liitteenä olevien tarkempien tutkimusten mukaan käytetään 26 a §:n mukaisesti yksityiseen kopiointiin.

Lisäksi esitetään, että maksuun tulisi muutoksia ja lisäluokkia suurempia tallennuskapasiteetteja sisältävien digitaalisten audio- ja videotallentimien osalta niin, että maksua perittäisiin 19 euroa laitteista, joiden muistikapasiteetti on 150 - 300 Gt, 27 euroa (300 - 450 Gt), 34 euroa (450 - 750 Gt) ja 42 euroa yli 750 Gt sisältävistä laitteista.

Monikäyttöisissä hybridilaitteissa on laitteen muistin muut käyttötarkoitukset otettu huomioon maksun suuruutta asetettaessa. Ulkoisten kovalevyjen ja muiden ulkoisten muistien hinnat olisivat 1,50 euroa alle 1 gigatavun sisältävistä laitteista ja nousisivat asteittain ollen 21 euroa yli 2000 gigatavua, eli kaksi terabittiä, sisältävistä laitteista.

Tietokoneiden hyvitysmaksut olisivat 4 euroa alle 150 gigatavua sisältävistä laitteista, nousten asteittain, ja olisivat 18 euroa yli 2000 gigatavua sisältävistä laitteista.

Maksun piiriin tulisivat myös matkapuhelimet, joissa on mp3-soitinominaisuus ja valmistajan ilmoittamaa kiinteää muistia yli 500 Mt. Muistin alaraja rajaa maksun ulkopuolelle pienimuistiset ns. kansanmallit. Maksut olisivat 1,50 euroa (500 - 0,99 Gt), 2,00 euroa (1 - 9,99 Gt), 3,00 euroa (10 - 19,99 Gt) ja 4 euroa yli 20 gigatavun laitteista. Puhelinten lisäksi maksua esitetään kerättäväksi myös matkapuhelimissa käytetyistä muistikorteista.

Suomen lain vaatimus siitä, että hyvitysmaksun piiriin kuuluvaa laitetta tulee käyttää "merkittävässä määrin" yksityiseen kopiointiin, ei ole linjassa EY-tuomioistuimen ns. Padawan -päätöksen kanssa, jonka mukaan riittää, että väline on saatettu kuluttajan saataville ja se soveltuu yksityiseen kopiointiin.

Hyvitysmaksujärjestelmän kehitystyö on tärkeää, ja siihen halutaan panostaa, mutta se ei ole tekijänoikeusjärjestöjen mielestä peruste laiminlyödä nykyisen järjestelmän ylläpitämistä, johon laitekannan asianmukainen päivittäminen kuuluu.

Tutkimusten mukaan kuluttajien yksityisen kopioinnin arvo on vuositasolla 2 miljardin euron suuruusluokkaa. Nykyistä järjestelmää ei millään tavalla voida pitää asiaa säätelevän direktiivin edellyttämänä kohtuullisena korvauksena tämän arvoisesta kopiointimäärästä.

Neuvottelussa oikeudenhaltijoiden edustajat korostivat seuraavia näkökohtia:

Sipilä katsoi, että Padawan päätöksessä on tehty linjaus, joka hänen käsityksensä mukaan johtaa siihen, että hyvitysmaksun asettamiselle riittää, että laite on saatettu yleisön saataviin ja soveltuu yksityiseen kopiointiin. Laissa oleva edellytys "merkittävässä määrin" - tapahtuvasta käytöstä on ristiriidassa tämän päätöksen kanssa. Tutkimustuloksia tulkittaessa tulee ottaa huomioon myös kehityssuunta; perusteluna hyvitysmaksun laajentamiselle ei niinkään ole viime vuoden aikana tapahtunut kehitys ja muutos kopiointikäyttäytymisessä, vaan kysymys on hyvitysmaksun jälkeenjääneisyyden korjaamisesta tilanteesta, jossa jo aiempina vuosina on osoitettu, että eri laitteita on käytetty yksityiseen kopiointiin.

Kaira lisäsi, että esityksessä on otettu huomioon laitteiden kasvanut kapasiteetti.

Rislakin mukaan tallentavat digiboksit ovat muuttuneet isommiksi, jonka vuoksi maksua on skaalattu ylöspäin. Kuluttajalle on hyötyä siitä, että on enemmän tallennustilaa, ja siitä pitää maksaa. Kyse ei ole vain haitasta vaan myös hyödystä; isot kapasiteetit houkuttavat.

Marttilan mielestä laitteista puhuminen on asian vierestä puhumista. Tärkeintä on se miten asia järjestetään. Asetuksella tulee saada kertymään riittävästi varoja. Tämä on onnistunut joka vuosi yhä huonommin.

Rislakin mukaan tulee katsoa kopiointia ja siitä tulevaa kohtuullista hyvitystä. Nyt pitää mennä voimassa olevan järjestelmän mukaan. Se, että koko järjestelmää ollaan kehittämässä ei ole syy olla tekemättä siihen perusteltuja muutoksia.

Pekari totesi, että kopiointikäyttäytyminen on pysynyt samanlaisena, mutta monikäyttöisten laitteiden käyttö lisääntynyt. Monista käyttötarkoituksista ei voida erottaa tiettyä pääkäyttötarkoitusta, nykyään yksikäyttöisten laitteiden käyttö vähenee.

Rislakki katsoi, että myynnin lasku aiheuttaa harmaita hiuksia; maksua pitäisi pystyä tasaamaan kaikille. On epäoikeudenmukaista kun kaikki laitevalmistajat eivät joudu maksamaan.

Kairan mukaan on tilastoitu kopiointiominaisuudella varustetut laitteet, ja huomattu, että kuluttajat siirtyvät hyvitysmaksuttomiin laitteisiin.

Sipilän mukaan hyvitysmaksu on kuluttajille suotu merkittävä etu. Nykyjärjestelmässä kuluttajilla on oikeus kopioida, joka rajoittaa oikeudenhaltijoiden oikeuksia. Ellei kohtuullista hyvitystä saada, pitäisikö kieltää yksityinen kopiointi kokonaan. Nykyinen maksutuotto ei ole missään suhteessa.

Kaira katsoi, että markkinahinnoilla laskettuna 2 mrd euroa on arvio yksityisen kopioinnin arvosta. Laillisten kauppojen lisääntyminen ei peruste hyvitysmaksun vähentämiselle.

Sipilä katsoi, että on totta, että lisensioitua sisältöä on enenevässä määrin saatavilla, mutta palveluiden käyttö meillä vähäisempää kuin muissa pohjoismaissa.

Rislakki painotti lisäksi, että tekijöiden kannalta tuetaan mieluummin sisällön ostamista kuin yksityistä kopiointia. Tekijöiden tulee saada hyvitystä kuluttajan saamasta hyödystä.

ELINKEINOELÄMÄN KESKUSLIITON JA ELEKTRONIIKAN TUKKUKAUPPIAAT RY:N SEKÄ TEKNOLOGIATEOLLISUUS RY:N ESITYS

EK, ETK ja Teknologiateollisuus esittävät, että voimassa olevaa hyvitysmaksupohjaa ei tule laajentaa uusiin laitteisiin eikä nykyisen hyvitysmaksun alaan kuuluvien laitteiden tariffeja tule korottaa vuoden 2011 tasosta.

Tekijänoikeusjärjestöjen esityksestä eikä hyvitysmaksusyksikön v. 2011 aikana teettämistä tutkimuksista ja niiden yhteenvetoraporteista käy ilmi sellaista näyttöä, joka mahdollistaisi hyvitysmaksun soveltamisalan laajentamisen nykyisestä.

Voimassa olevaa hyvitysmaksuasetusta ei tulisi muuttaa myöskään sen johdosta, että hyvitysmaksujärjestelmä on perusteellisen selvityksen kohteena sekä kansallisella tasolla, että EU:ssa.

Tutkimusraportissa tehty karkea arvio yksityisen kopioinnin kokonaismäärästä vuositasona on 700 milj. kappaletta (joista 500 milj. musiikkikappaletta ja 200 milj. videotallennusta). Näkemysemme mukaan tällaisia lukuja ei tulisi käyttää lainkaan, koska tallentajien määrä on alhainen, arviointi perustuu vastaajien omaan arvioon kopiointikäyttämisen ja kokonaismäärän arvioinnissa käytetään kertoimina myös arvioita, jolloin lopputuloskin on arvio. On täysin selvää, että todennäköisyys virheelliseen lopputulokseen kasvaa, kun laskutoimituksissa joudutaan käyttämään yksinomaan arviolukuja

Monikäyttölaitteiden osalta "merkittävässä määrin"- kriteeri on epätarkoituksenmukainen, koska laitetta käytetään useimmiten kokonaan tai pääasiassa muuhun kuin yksityiseen kopiointiin. Padawan- päätöksestä ei voi tulkita mitään monikäyttölaitteiden osalta, koska se koski vain sellaisia laitteita, joita pääasiassa käytettiin yksityiseen kopiointiin.

Tekijänoikeusjärjestöjen esittämien laitteiden osalta voidaan todeta, että niille kaikille on tallennettu lähes yksinomaan sellaisia aineistoja, joista kuluttaja on suorittanut maksun tai jotka loppukäyttäjä on itse tuottanut.

Tutkimuksissa ei ole otettu huomioon teknisten suojakeinojen vaikutusta yksityiseen kopiointiin, vaikka järjestöt ovat tätä pyytäneet.

Tarkemmin esityksessä ilmenevin perustein EK, ETK ja Teknologiateollisuus vastustavat tekijänoikeusjärjestöjen esitystä laajentaa hyvitysmaksua uusille laitteille sekä laitekohtaisia uusia maksuluokkia.

Neuvottelussa EK, ETK ja Teknologiateollisuus korostivat seuraavia näkökohtia:

Tähtivuori katsoi, että hyvitysmaksun käyttöalan tai maksujen suuruus tulisi pysyä samalla tasolla kuin viime vuonna. EK vastustaa oikeudenhaltijoiden esitystä. Esityksessä eikä tutkimuksessa ole ilmennyt mitään mikä antaisi aihetta korotuksille. Lisäksi EK esitti pyynnön OKM:lle, että hyvitysmaksua koskeva isompi kuva olisi selvitettävä ensin, erityisesti Wessbergin esityksen jatko. Nykyistä järjestelmää ei tule muuttaa ennen kuin se on selvä. Lisäksi hän muistutti, että

hyvitysmaksujärjestelmä tuottaa suuria hallinnollisia kuluja yrityksille, joka on vastoin TEM:in hallinnollisten kulujen vähentämishankkeen tavoitteita.

Raatikaisen mukaan markkinakatsaus osoittaa, että myynti on laskenut 11 %. Kulutuselektroniikan myynti on laskenut suurin piirtein samassa tahdissa kuin hyvitysmaksullisten tuotteidenkin. ETK:n tilastoissa ei tilastoida matkapuhelimia; mukana ovat esimerkiksi digiboksit ja mp3-soittimet. Digiboksien myynti on selkeästi vähentynyt huippuvuosilta, mutta on myynnin lasku on nyt tasaantunut. HD-tallentavien digiboksien myötä kauppa saattaa hieman piristyä. Raatikainen muistutti, että HD-tasoinen kuva kuitenkin vaatii enemmän tallennustilaa, joten digiboksiin mahtuu entistä vähemmän AV-aineistoa.

Jokelan mukaan hyvitysmaksukertymä on sidottu myyntimäärään. Kun myynti laskee, laskee myös hyvitysmaksukertymä. Uudistuksen kriittisyydestä kaikki ovat samaa mieltä.

Raatikainen lisäsi, että Kotekin tilastoista löytyvät tietokoneiden ja puhelimien osalta tilastot; +20 % sisältää tabletit, joita ei ollut myynnissä viime vuonna. Matkapuhelimet on laskussa - 18%, ja älypuhelimet jyrkässä nousussa, peräti +84 %. Syy nousuun on, että aiemmin ei ole ollut myynnissä ko. laitteita.

Jokela totesi, että älypuhelimelle ei ole olemassa yhteistä käsitettä. Trendi on, että siirrytään massamuisteihin, joita käytetään kaikenlaisissa laitteissa, eritoten kameroissa ja videokameroissa. Pilvipalvelut on vaikea tässä järjestelmässä. Jokela muistutti matkapuhelinkäyttöä koskevien tutkimustulosten tulkinnan osalta, että siitä streaming-pohjaista on jo 18 %. Streaming-palveluiden osalta laitteelle syntyy kopio, kun tiedostoja kuunnellaan off-line. Nämä tiedostot ovat kuitenkin matkapuhelimessa kryptattuna niin, että niitä ei voi käyttää muuhun tarjoitukseen. Ylipäänsä tutkimuksissa olisi selvemmin tultava esille, mikä on yksityisen kopioinnin osuus ja mikä on sellaista aineistoa mikä ei kuulu laillisen yksityisen kopioinnin piiriin, esimerkiksi lisensioitu aineisto tai laiton aineisto.

Tähtivuori totesi, ettei matkapuhelimien osalta ole tänä vuonna tutkimustuloksia olemassa, joten maksua voi tuskin pitää perusteltuna laajentaa matkapuhelimiin.

Raatikainen totesi, lasku digiboksien myynnissä selittää hyvitysmaksutuoton laskua, koska hyvitysmaksukertymästä digiboksien maksuilla on merkittävä osuus.

Ramm-Schmidt katsoi, että kun lisensioitua sisältöä on saatavissa enemmän niin yksityistä kopiointia ei tarvita enää samalla tavalla. Kuluttajan ei nykypäivänä juurikaan ole tarve kopioida, koska laillisesti lisensioitua sisältöä on saatavissa jatkuvasti eri lähteistä.

Jokela katsoi, että on otettava huomioon myös teknisten suojakeinojen vaikutus, esimerkiksi matkapuhelimissa Nokian "comes with music" on täysin suojattu. Myöskään maksutv-kanavia ei voi tallentaa.

KULUTTAJAVIRASTON LAUSUNTO HYVITYSMAKSUSTA

Kuluttajavirasto katsoo, että Elektroniikan Tukkauppiat ry:n (jäljempänä ETK) ja Elinkeinoelämän Keskusliitto EK ry:n (jäljempänä EK) lausunnossa esitetyt näkemykset ovat perusteltuja. Kuluttajavirasto vastustaa hyvitysmaksun soveltamisalan laajentamista tietokoneisiin, matkapuhelimiin ja tablet-laitteisiin sekä niihin ulkoisiin kovalevyihin ja muihin ulkoisiin muisteihin, jotka eivät ole maksun piirissä, tariffien nostamista tekijänoikeusjärjestöjen ehdottamalla tavalla ja esitettyjä uusia maksutaulukkoja.

Pelkkä hyvitysmaksun kertymän lasku ei ole syy laajentaa hyvitysmaksun soveltamisalaa.

Teknisten suojausten käytön vaikutus on lain ja direktiivin mukaan huomioitava hyvitysmaksussa. Teknisten suojausten käyttäminen tulee vielä entisestään lisääntymään mm. teräväpiirtolaitteiden eli HD-televisioiden ja HD-digisovittimien yleistymisen myötä.

Oikeudenhaltijoille aiheutuva haitta on otettava huomioon hyvitysmaksua määriteltäessä. Kuluttajan valmistamalla lisätiedostoilla ei ole taloudellista merkitystä, koska kuluttaja ei kuitenkaan olisi ostanut samaa tallennetta useampaan kertaan (esim. yksi tallenne kuunneltavaksi autossa ja sama tallenne kuunneltavaksi kodin musiikkilaitteilla).

Laittomasta lähteestä tapahtuvaa kopiointia ei kuitenkaan kompensoida yksityisen kopioinnin hyvitysmaksulla. Tutkimustuloksissa esitettyjä yksityisen kopioinnin määriä ei voida pitää uskottavina, vaan niiden täytyy sisältää myös laittomasta lähteestä kopioimista.

Kuluttajien maksamat moninkertaiset maksut ovat hyvitysmaksujärjestelmän systematiikan vastaisia. Kaksin- tai kolminkertainen maksu tulisi kuluttajan maksettavaksi esimerkiksi silloin, jos hän maksaisi (ja tosiasiaassa jo maksaakin) maksua matkapuhelimen, matkapuhelimen muistikortin ja niille hankittavan sisällön hinnassa tai tietokoneen ja siihen liitettävän USB-muistin hinnassa.

Tarkemmat perustelut ilmenevät lausunnosta, joka on muistion liitteenä.

Neuvottelussa Kuluttajavirasto korosti seuraavia näkökohtia:

Hartikainen oli huolissaan erityisesti sitä, että tutkimustulosten tulkinta näyttää olevan tarkoitushakuista. Tulosten tulkinnoissa käytetään määreitä, kuten "suuri määrä", perustelematta tätä tarkemmin. Tutkimustulosten tulkitseminen on vaikeaa esittämistavasta johtuen, koska usein ei eroteta hyvitysmaksun piiriin kuuluva aineisto muusta aineistosta. Kuluttajavirasto ei ole tutkimustyöryhmässä mukana, jonka vuoksi johtopäätösten tekeminen tutkimusten laadusta on vaikeaa.

Hartikainen katsoi lisäksi, että uudetkaan tutkimustulokset eivät merkittäväksi poikkea edellisistä, eikä siten ole uusia perusteita laajentaa järjestelmää uusiin laitteisiin. Hartikainen piti EK:n ja ETK:n huomioita hyvinä. Oikeudellisten perusteiden osalta Hartikainen halusi nostaa esiin Padawan-tapauksen, jossa todettiin, että laitteen todellinen käyttötarkoitus on otettava huomioon. Tutkimusten mukaan 96% käyttää tablet-laitteensa internetselailuun; tiedostojen tallentaminen ei ole laitteen yleinen käytötapa. Hartikainen totesi lisäksi, että hyvitysmaksujärjestelmän uudistamiselle on selvää tarvetta.

LIITTEET:

- Neuvotteluosapuolten ehdotukset ja Kuluttajaviraston/-asiamiehen lausunto OKM:lle
- Hyvitysmaksuselvitykset